

NOMINERING TILL GULDSPADEN 2009

Micke Ölander och Mikael Hylin, Expressen, för granskningen av författaren och journalisten Jan Guillous samröre med den sovjetiska säkerhetstjänsten KGB.

Arbetsbeskrivning

1. Vilka deltog i arbetet?

Mikael Hylin och Mikael Ölander

2. Var publicerades jobbet?

I Expressen, papperstidningen och på webben samt webb-tv.

3. När publicerades/sändes bidraget?

24, 25 och 26 oktober 2009

4. Hur fick du/ni ursprungsidén till projektet?

Vi hade följande information: Jan Guillou skulle ha haft ett regelbundet hemligt umgänge med en KGB-man, Gergel, som hade tjänst vid sovjetiska ambassaden i Stockholm. Enligt den information som vi fick skulle det finnas dokumentation hos säkerhetspolisen i detta ärende kopplat till utredningen kring IB-avslöjandet. Vår information innehöll även uppgifter om att den avlidne journalisten Arne Lemberg varit involverad i Guillous kontakter med Gergel.

Möten mellan utländska underrättelsetjänster och journalister är inget ovanligt. Men i det här avseendet skulle det ha varit frågan om hemliga möten under flera år och utbyte av information mellan en av Sveriges mest kända journalister och en hög representant för KGB. Just detta påstående ledde fram beslutet att inleda arbetet med att granska Guillous kontakter med KGB.

5. Vilka arbetsmetoder tillämpade du/ni?

Vi började med att skaffa oss en detaljerad bild av IB-avslöjandet och genomförde en kartläggning av i stort sett hela förundersökningen mot Guillou, Bratt och Isacsson. Jämsides med detta läste vi in FIB/Kulturfronts artiklar. Samtidigt skaffade vi oss ingående kunskaper om KGB:s verksamhet i Sverige och hur Säpo arbetat.

Vi fick på det här sättet en klar uppfattning om aktörerna och vad som skett vid olika tidpunkter.

Vi valde medvetet att arbeta långsiktigt och metodiskt med insamling av uppgifter. Vi beslöt också från start att i mesta möjliga mån arbeta med en så låg profil som möjligt.

Arbetet har legat nere under långa perioder men sedan återupptagits när vi upptäckt nya möjligheter att spåra uppgifter om Jan Guillous kontakter med KGB.

Av olika skäl avstod vi länge från att specifikt söka information om Gergel och Guillous samröre. Men vi konfronterade vid olika tillfällen en rad personer med uppgifterna.

Efter hand hade vi ett omfattande material om IB, Säpo, KGB och ett stort antal personer.

I ett skede valde vi att även konfrontera Jan Guillou med delar av vår information. Hans kommentarer var då mycket knapphändiga men antydde att det inte fanns några handlingar avseende honom och Gergel hos svenska myndigheter.

Efter viss diskussion började vi söka efter handlingar hos Säpo vilket ledde oss till Riksarkivet. Där begärde vi först ut handlingar om Arne Lemberg och senare även om Guillou ur Gergels Säpo-akt som också överförts till riksarkivet.

6. Vilka typer av källor använde du/ni?

Arkivhandlingar från Säpo som överförts till riksarkivet, IB-avslöjandet i FIB/Kulturfront, rättegångshandlingar som förundersökningen mot Jan Guillou, Peter Bratt och Håkan Isacson samt statliga utredningar som bland annat Säkerhetstjänstkommissionens rapporter. Vi gick även igenom svensk och utländsk facklitteratur om KGB:s verksamhet under 60-och 70-talet i Sverige och läste bland annat biografier som Peter Bratts. Vi hade kontakter med ett stort antal svenska och utländska myndigheter bland annat ryska ambassaden i Stockholm. Vi genomförde också ett flertal samtal/intervjuer med enskilda personer i Sverige och utomlands.

7. Stötte du/ni på några problem? Vilka?

Först och främst att inga källor ville framträda. Förklaringen till detta är bland annat att handlingar om Guillous kontakter med Gergel var och delvis fortfarande är sekretessbelagda bland annat den Säpo-promemoria från 1973 som låg till grund för beslutet att avlyssna Guillous och Bratts telefoner

Ett annat avsevärt problem som uppstod tidigt var att Jevgenij Gergel avlidit liksom att Arne Lemberg inte heller är i livet.

Jan Guillous berömmelse var dessutom ett visst hinder. Alltför detaljerade frågor kring honom och hans kontakter med KGB skulle troligen väcka uppmärksamhet och nyfikenhet hos andra.

8. Hur lång tid tog projektet?

Cirka fyra år med längre och kortare avbrott.

9. Har projektet fått några konkreta följder?

Jan Guillou har Expressens publicering beslutat att komplettera sina memoarer med ett avsnitt om sina kontakter med KGB.

10. Vilka reaktioner har ni fått från myndigheter och kollegor

Publiceringen ledde till att svensk men även internationell media följde upp artiklarna.

Den ledde även till reaktioner från både den sittande regeringen och SAP:s partiledning liksom förre statsminister Ingvar Carlsson som ansåg att Jan Guillou borde redovisa vilken information han gett KGB.

Expressens avslöjande lede även till en omfattande debatt om formerna för journalisters kontakter med utländska säkerhetstjänster.

11. Har projektet anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans?

Jan Guillou har PO-anmält Expressen för att på en första-sida och löpsedel ha beskrivit honom som agent för KGB.

12. Ange webblänk till artiklarna/inslagen/bokpresentation.

www.expressen.se/avslojar